

وزارت معارف

کتن

A R T

ص ن ف

۱۳۹۹ هـ. ش

سرود ملی

دا عزت د هر افغان دی
هر بچی یې قهرمان دی
د بلوڅو د ازبکو
د ترکمنو د تاجکو
پامیریان، نورستانیان
هم ایماق، هم پشه یان
لکه لمر پر شنه آسمان
لکه زره وي جاویدان
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

دا وطن افغانستان دی
کور د سولې کور د تورې
دا وطن د ټولو کور دی
د پښتون او هزاره وو
ورسره عرب، گوجر دي
براهوي دي، قزلباش دي
دا هېواد به تل ځلیري
په سینه کې د آسیا به
نوم د حق مودی رهبر

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

وزارت معارف

هنر

A R T

صنّف

سال چاپ: ۱۳۹۹ هـ. ش

مشخصات کتاب

مضمون: هنر

مؤلفان: گروه مؤلفان کتاب‌های درسی بخش هنر نصاب تعلیمی

ویراستاران: اعضای دیپارتمنت ویراستاری و ایدیت زبان دری

صنف: هفتم

زبان متن: دری

انکشاف دهنده: ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی

ناشر: ریاست ارتباط و آگاهی عامه وزارت معارف

سال چاپ: ۱۳۹۹ هجری شمسی

ایمیل آدرس: curriculum@moe.gov.af

حق طبع، توزیع و فروش کتاب‌های درسی برای وزارت معارف دولت جمهوری اسلامی افغانستان محفوظ است. خرید و فروش آن در بازار ممنوع بوده و با متخلفان برخورد قانونی صورت می‌گیرد.

پیام وزیر معارف

اقراً باسم ربك

سپاس و حمد بیکران آفریدگار یکتایی را که بر ما هستی بخشید و ما را از نعمت بزرگ خواندن و نوشتن برخوردار ساخت، و درود بی پایان بر رسول خاتم - حضرت محمد مصطفی ﷺ که نخستین پیام الهی بر ایشان «خواندن» است.

چنانچه بر همه گان هویدا است، سال ۱۳۹۷ خورشیدی، به نام سال معارف مسمی گردید. بدین ملحوظ نظام تعلیم و تربیت در کشور عزیز ما شاهد تحولات و تغییرات بنیادینی در عرصه های مختلف خواهد بود؛ معلم، متعلم، کتاب، مکتب، اداره و شوراها و والدین، از عناصر شش گانه و اساسی نظام معارف افغانستان به شمار می روند که در توسعه و انکشاف آموزش و پرورش کشور نقش مهمی را ایفا می نمایند. در چنین برهه سرنوشت ساز، رهبری و خانواده بزرگ معارف افغانستان، متعهد به ایجاد تحول بنیادی در روند رشد و توسعه نظام معاصر تعلیم و تربیت کشور می باشد.

از همین رو، اصلاح و انکشاف نصاب تعلیمی از اولویت های مهم وزارت معارف پنداشته می شود. در همین راستا، توجه به کیفیت، محتوا و فرایند توزیع کتاب های درسی در مکاتب، مدارس و سایر نهادهای تعلیمی دولتی و خصوصی در صدر برنامه های وزارت معارف قرار دارد. ما باور داریم، بدون داشتن کتاب درسی با کیفیت، به اهداف پایدار تعلیمی در کشور دست نخواهیم یافت.

برای دستیابی به اهداف ذکر شده و نیل به یک نظام آموزشی کارآمد، از آموزگاران و مدرسان دلسوز و مدیران فرهیخته به عنوان تربیت کننده گان نسل آینده، در سراسر کشور احترامانه تقاضا می گردد تا در روند آموزش این کتاب درسی و انتقال محتوای آن به فرزندان عزیز ما، از هیچ نوع تلاشی دریغ نورزیده و در تربیت و پرورش نسل فعال و آگاه با ارزش های دینی، ملی و تفکر انتقادی بکوشند. هر روز علاوه بر تجدید تعهد و حس مسؤولیت پذیری، با این نیت تدریس را آغاز کنند، که در آینده نزدیک شاگردان عزیز، شهروندان مؤثر، متمدن و معماران افغانستان توسعه یافته و شکوفا خواهند شد.

همچنین از دانش آموزان خوب و دوست داشتنی به مثابه ارزشمندترین سرمایه های فردای کشور می خواهیم تا از فرصت ها غافل نبوده و در کمال ادب، احترام و البته کنجکاوی علمی از درس معلمان گرامی استفاده بهتر کنند و خوشه چین دانش و علم استادان گرامی خود باشند.

در پایان، از تمام کارشناسان آموزشی، دانشمندان تعلیم و تربیت و همکاران فنی بخش نصاب تعلیمی کشور که در تهیه و تدوین این کتاب درسی مجذانه شبانه روز تلاش نمودند، ابراز قدردانی کرده و از بارگاه الهی برای آن ها در این راه مقدس و انسان ساز موفقیت استدعا دارم. با آرزوی دستیابی به یک نظام معارف معیاری و توسعه یافته، و نیل به یک افغانستان آباد و مرفعی دارای شهروندان آزاد، آگاه و مرفه.

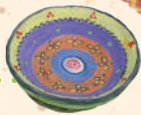
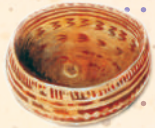
دکتور محمد میرویس بلخی

وزیر معارف

فهرست

شماره	عنوان	صفحه
۱	خط	۱
۲	نقاشی با خطوط	۳
۳	تاریخ هنر افغانستان (پیش از اسلام)	۵
۴	آشنایی با ابزار هنری	۹
۵	شکل (سطح و حجم)	۱۳
۶	تاپه کاری با انگشت	۱۵
۷	ساختن کره سیمی	۱۷
۸	هنر دوره سنگ	۱۹
۹	رنگ	۲۱
۱۰	نقاشی از ظرف میوه	۲۳
۱۱	هنر بین‌النهرین، هنر ایران و هنر مصر باستان	۲۵

شماره	عنوان	صفحه
۱۲	ساختن حجم ساده با گل رس (مکن)	۲۷
۱۳	نقاشی از فصل دلخواه	۲۹
۱۴	حجم‌سازی با گل رس به روش انگشتی یا فشاری	۳۱
۱۵	هنر هند باستان، هنر چین باستان و هنر جاپان	۳۳
۱۶	بافت	۳۵
۱۷	رنگ کردن حجم‌های گلی	۳۷
۱۸	هنر یونان باستان و هنر روم باستان	۳۹
۱۹	ساختن انواع حجم‌های سیمی	۴۱
۲۰	هنر مسیحیت	۴۳
۲۱	ساختن کار دستی با مواد طبیعی	۴۵
۲۲	آشنایی با هنرمندان افغانی	۴۷
۲۳	آشنایی با موزیم ملی افغانستان	۵۰

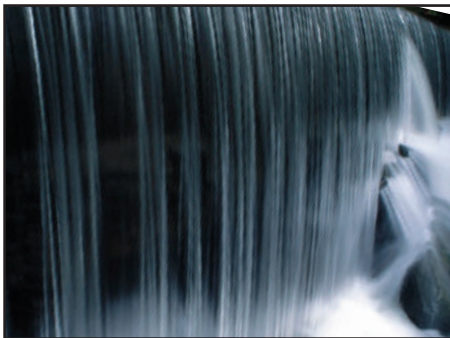

خط

در اطراف خود چه خطوطی را می بینید؟

یک خط روی صفحه کاغذ ترسیم کنید. اولین نمایش نوک پنسل روی صفحه کاغذ یک نقطه است؛ اما با حرکت دست انسان بر روی صفحه، خط ایجاد می شود که مجموعه‌یی از نقطه‌ها است. اگر کف دو دست خود را به هم بچسبانید، بین دو دست خط جدیدی دیده می شود. وقتی که دست‌ها را از هم جدا می کنید، از بین می رود. میان آسمان و زمین خطی دیده می شود که خط «افق» نام دارد. این خط در کنار دریا به خوبی مشاهده می شود. و هر قدر ما بالا و پایین برویم خط هم با ما جابجا می شود؛ پس خط افق نظر به ارتفاع دید انسان تغییر می کند. در کناره اشیا و موجودات مختلف خطی دیده می شود که می توان

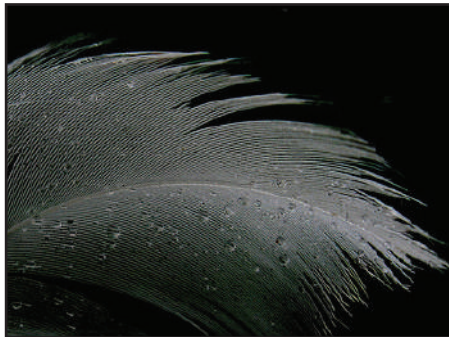
تصویر ۱) خط مستقیم

شکل هر چیز را با آن نشان داد. کوه، پرنده، سیب، خانه، موتر، کشتی،
 طیاره و... را می‌توان با خطوط کناره آن‌ها نشان داد.
 خطوطی را که ما، در اطراف خود می‌بینیم، متنوع استند؛ اما می‌توان

(تصویر ۲) خط شکسته

همه آن‌ها را به سه دسته تقسیم کرد: ۱- خط مستقیم ۲- خط منحنی ۳-
 خط منکسر «خط شکسته». به تصاویر ۱ و ۲ و ۳ توجه کنید.
 خطوط مستقیم را در سه حالت عمودی، افقی و مایل در اطراف خود
 می‌بینیم.

(تصویر ۳) خط منحنی

تمرین

- ۱- انواع خط‌های مستقیم را در طبیعت و محیط اطراف خود پیدا کنید.
- ۲- نمونه‌های خط‌های منحنی را در طبیعت و محیط اطراف خود پیدا کنید.
- ۳- انواع خط‌های منکسر را در طبیعت و محیط اطراف خود جستجو کنید.
- ۴- نمونه‌های خط مستقیم، عمودی، افقی و مایل را در کدام جاها می‌بینید؟
- ۵- انواع خط‌هایی را که پیدا کرده اید، با هم مقایسه کنید.

نقاشی با خطوط

آیا همیشه برای نقاشی باید از ابتدا موضوع خاصی را در نظر داشت؟

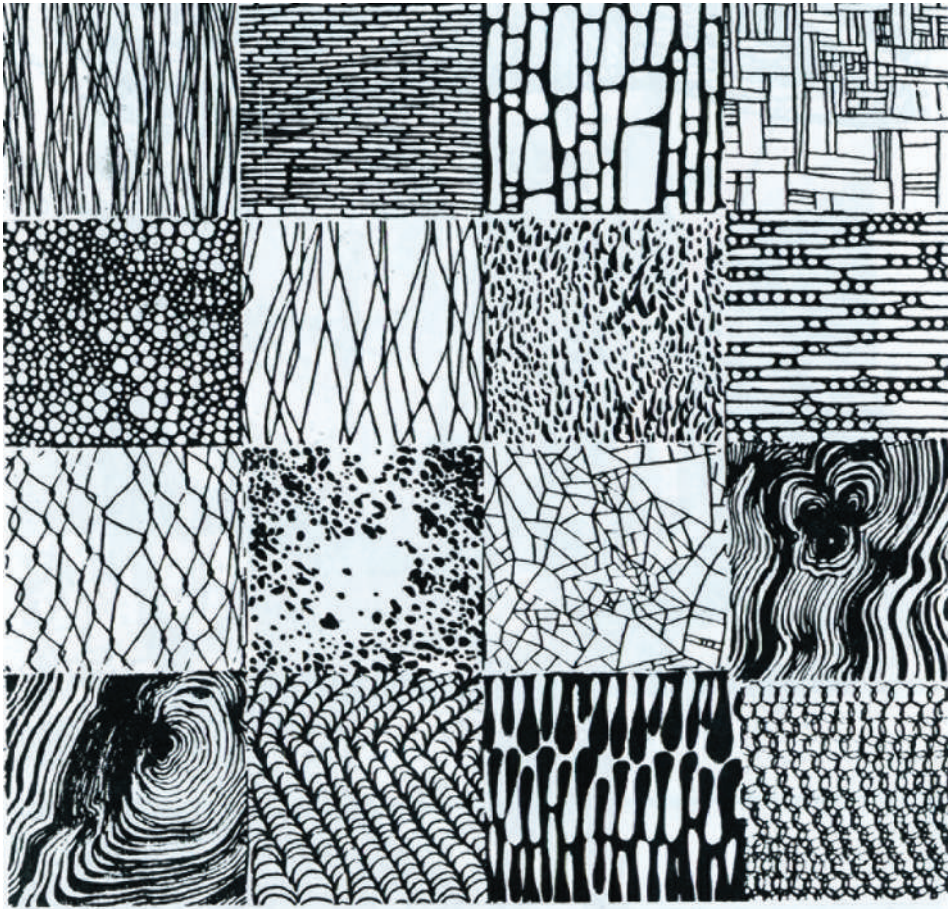

با استفاده از خطوط، می‌توان شکل‌های زیبایی ترسیم کرد. یک خط ساده را انتخاب کنید و آن را به کمک خطوط دیگر طوری کامل کنید که شکل دلخواه شما را رسم کند. برای این کار باید با دقت به شکل و حالت خط توجه کنید.

با دیدن هر خط، شما به یاد چه شکلی می‌افتید؟ با اضافه کردن خطوط دیگر، یک شکل کامل را رسامی کنید تا دیگران هم آنچه را در ذهن خود مجسم کرده‌اند ببینند.

برای این کار می‌توانید کاغذ خود را به جهات مختلف بچرخانید، شاید از زاویه دیگری شکل مناسبی را بیابید؛ سپس سعی کنید آن را به یک شکل دلخواه تبدیل نمایید. برای کامل کردن آن می‌توانید جزییات موضوع را به خط اولیه اضافه کنید و طرح خود را کامل نمایید.

سپس آن را با رنگ‌های دلخواه خود رنگ‌آمیزی کنید.

انواع خطوط

تمرین

- ۱- با انواع خطوط منحنی، شکل‌های دلخواه خود را رسامی کنید.
- ۲- از خطوط شکسته استفاده کنید و شکل‌های متنوعی رسامی کنید.
- ۳- با استفاده از خطوط مستقیم، عمودی، افقی و مایل، شکل‌های ابتکاری بسازید.

تاریخ هنر افغانستان

آیا در مورد قدیمی‌ترین آثار هنری افغانستان
معلومات دارید؟

قدیمی‌ترین وسایل و ابزار کار انسان‌ها در افغانستان مربوط به دوره «سنگ قدیم» است که در دشت «ناور» غزنی کشف شده‌اند. این وسایل از سنگ نوع اوبسیدان و چخماق ساخته شده که مربوط به یک صد هزار سال قبل از میلاد می‌باشد.

(تصویر ۱) پایه یک میز کوچک
از جنس عاج

(تصویر ۲) کندن کاری روی
عاج، بگرام

(تیر کمان) هسته سنگ‌ها، سنگ‌های نوک تیز و انواع دیگری از این وسایل یا به شکل طبیعی به کار گرفته شده و یا برای به کارگیری توسط انسان‌ها ساخته شده‌اند. ساختن این وسایل را می‌توان قدیمی‌ترین نوع مهارت انسانی شمرد.

جمعیت‌های دورهٔ سنگ میانه، اکثراً در مغاره‌ها زنده‌گی داشتند. آثار زیست انسان‌ها در مغاره‌های «آق کپرک» و «هزار سُم» سمنگان بهترین نشانهٔ زنده‌گی انسان‌های دورهٔ سنگ میانه در افغانستان می‌باشد. در این مغاره‌ها علاوه بر وسایل کار و تولید، نمونه‌هایی از خطوط نقش‌ها نیز دیده شده است. عده‌یی از دانشمندان بر این باور اند که این خط‌های پیچیده و مرتبط با هم، اولین نمونه‌های نقاشی و یا رسم‌الخط در افغانستان می‌باشند که در این مغاره‌ها کشف گردیده است.

(تصویر ۳) کندن کاری روی
مرمر

تاریخ این آثار به پنجاه الی بیست هزار سال قبل از میلاد می‌رسد. آثار کشف شده در درّه «کور» بدخشان نمونه‌یی از دوره سنگ جدید شمرده می‌شوند. در این دوره، علاوه بر آثار گوناگون صیقل شدهٔ سنگی، علایم مذهب نیز دیده شده است. روش دفن کردن مرده‌ها این مطلب را تأیید می‌کند که انسان‌های این حوزه، دارای عقاید و مراسم معنوی بوده‌اند. انکشاف ذهنی انسان‌ها و ایجاد باورها و اعتقادات، در حقیقت نوعی از مهارت‌های فکری انسان‌های قدیم بوده است.

قدیمی‌ترین آثار هنری از لحاظ نقاشی، مجسمه‌سازی و ساختن وسایل گوناگون سفالی را می‌توان در آثار «مندیک» ملاحظه کرد. مندیک، محلی باستانی است که در شمال غرب کندهار واقع است. از این محل باستانی تعدادی از مجسمه‌های گلی، ظرف‌های سفالی با نقش‌های منظم هندسی و هنر معماری کشف شده است که تاریخ آن به سه هزار سال قبل از میلاد می‌رسد.

کشف «مهرها و اوزان» در ساحات «داشلی» ولایت فاریاب ثبوت خوب برای انکشاف هنر است. مهرها با مهارت زیاد ساخته شده است. مهرهای خانواده‌گی با مهرهای امیران تفاوت داشتند. تاریخ این آثار کشف شده به یک هزار سال قبل از میلاد می‌رسد. مهارت‌های شیشه‌سازی و نقش و نگار در آن شیشه‌ها، مرحله دیگری از انکشاف هنر در افغانستان بود. آثار کشف شده در «بلخ» و «آی خانم» نمایانگر این انکشاف است. تعداد زیادی از گیل‌های شیشه‌یی با نقش‌های مقبول و زیبای رنگی در این محلات کشف گردیده اند؛ علاوه بر آن، در شهر آی‌خانم، علایم یک استدیوم ورزشی که به سنگ‌های چارضلی فرش شده بود نیز، کشف شده است. آنچه مقام آی خانم را از لحاظ تاریخ هنر از سایر محلات مجزا می‌سازد؛ این است که برای اولین بار هنر یونان و یونانی - باختری در ساختن مجسمه‌ها، عمارات، وسایل کار و آلات‌زینتی مشاهده می‌شود، که تاریخ آن به قرن‌های دوم و اول قبل از میلاد می‌رسد.

«طلا تپه» یکی از محلات دیگر باستانی افغانستان است که بیش از بیست و یک هزار آثار طلایی با دیزاین‌های زیبا و مقبول از آنجا کشف شده است. این آثار از لحاظ هنری ارزش فراوان دارند. درختان با برگ‌ها، مجسمه آهو، دست‌بندهای گوناگون

(تصویر ۴) دستبند با نقش حیوان، از دره (کور) بدخشان.

(تصویر ۵) جعبه جواهرات، کندن کاری روی عاج. از بگرام

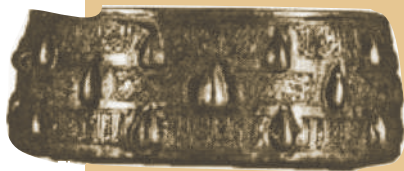
با نگین‌های لاجوردی و غیره شامل این آثار می‌باشد که تاریخ این آثار به قرن اول میلادی می‌رسد.

یکی از محلات باستانی که از لحاظ تاریخ هنر در افغانستان ارزش فراوان دارد؛ «بامیان» است. این ولایت در مرکز افغانستان واقع است. بزرگترین مجسمه‌های بودایی در جهان که در آن زمان زینت بخش منطقه بود، بت‌های «صلصال» و «شمامه» است که از جمله شهرکارهای قرن‌های سوم و چهارم میلادی می‌باشد. این مجسمه‌های بزرگ نمونه‌یی از هنر گندهارا و ترکیبی از هنر یونان-بودایی بود. در جهان برای اولین بار در رسامی مغاره‌های بامیان از رنگ روغنی استفاده شده است.

آثار کشف شده از «بگرام» نیز از لحاظ ارزش هنری و تاریخ هنر در افغانستان جای معینی را دارا می‌باشند. آثار عاجی (دندان فیل) کشف شده در بگرام یکی از شهرکارهای هنرمندان شمرده می‌شود. اشکال مختلف و دیزاین‌های گوناگون حرکات زنان در این آثار به مشاهده می‌رسد. از مشاهده این آثار عظمت و مهارت عالی هنرمندان ثابت می‌گردد. تاریخ این آثار به قرون اول الی پنجم میلادی می‌رسد. در تاریخ هنر افغانستان جای و مقام «هده» (واقع در جلال آباد) برازنده‌تر از محلات دیگر است.

مجسمه موزون بودا با قیافه زیبا در هده ساخته شده است. آثار این دوره را به نام مکتب «گندهارا» یاد کرده‌اند. در مکتب «گندهارا» معنویت از هند و مادیت از یونان به ملاحظه می‌رسد. تاریخ این آثار به قرن‌های چهارم، پنجم و ششم میلادی می‌رسد.

(تصویر ۶) کاسه برنز با طرح قطرات اشک.

تمرین

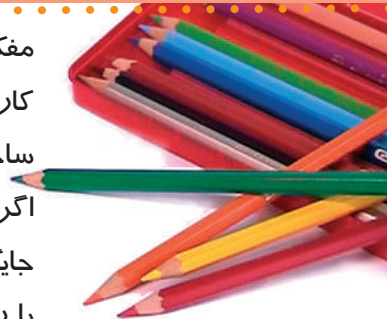
آیا در جایی که زنده‌گی می‌کنید، آثار باستانی پیدا شده است؟ این آثار شامل چه چیزهایی است؟

آشنایی با ابزار هنری

برای انجام فعالیت‌های نقاشی و کاردستی به چه چیزهایی نیاز دارید؟ با کدام وسایل می‌توانید نقاشی کنید؟
از چه چیزهایی می‌توانید برای ساختن کاردستی استفاده کنید؟

مفکره‌های ذهنی خود را می‌توانید به صورت رسامی، نقاشی و کاردستی اجرا کنید و آن را به دیگران نشان دهید. برای نقاشی و ساختن کاردستی از ابزارها و وسایل گوناگونی استفاده می‌شود؛ اگر وسایل مورد نظر در دسترس نبود می‌توان وسایل دیگری را جایگزین آن‌ها نمود یا نمونه مشابه آن‌ها را ساخت؛ مثلاً: برای نقاشی با رنگ آبی معمولاً از برس نقاشی استفاده می‌شود؛ اما می‌توان با انگشت، اسفنج برس نقاشی خود ساخته، نیز با رنگ آبی نقاشی کرد.

(تصویر ۱) پנסل‌های رنگه

شما فکر می‌کنید که از چه چیزهای دیگری می‌توان برای نقاشی با رنگ آبی استفاده کرد؟
ابزار و وسایلی که برای کارهای هنری به کار می‌رود، به سه دسته تقسیم می‌شوند:

(تصویر ۲) رنگ آبی برس و یا مویک نقاشی و ظرف آب

۱- ابزار و وسایل اثرگذار؛ مانند: پנסل، پנסل رنگه، زغال، سیاهی، رنگ آبی، رنگ روغنی و... جوهر رنگی، رنگ آبی و روغنی را اغلب به وسیله برس و یا مویک نقاشی برای نقاشی و رنگ آمیزی به کار می‌برند.

۲- وسایل اثرپذیر؛ مانند: کاغذ، مقوا، پارچه تکه، گل، سفالی، مواد

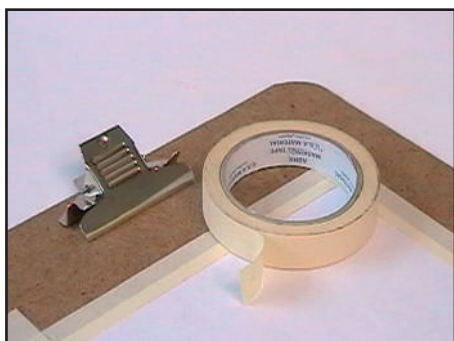

(تصویر ۲) رنگ آبی، برس نقاشی و ظرف آب

طبیعی (برگ، پر پرنده گان، چوب، سنگ...)، مواد مصنوعی (نخ، سیم...) که هنگام نقاشی و ساختن کار دستی به کار می‌روند.
 ۳- وسایل کمکی؛ مانند: تخته طراحی، خطکش، پنسل تراش، پنسل پاک، ظرف آب، کاغذ ترس (کاغذ نیمه شفاف است که برای کاپی کردن رسم و خط از آن استفاده می‌شود)، قیچی، تیغ برش، سرش، سکاشتیپ، ورنس... که در رسامی، نقاشی، رنگ آمیزی و کارهای دستی مورد استفاده قرار می‌گیرند.

این وسایل انجام فعالیت‌ها را آسان می‌سازند؛ اما نبودن آن‌ها مانع انجام فعالیت‌های هنری نمی‌شود. استفاده از وسایلی که در دسترس ما است (مانند مواد طبیعی) و ساختن چیزهای ابتکاری که به ما کمک می‌کند تا کار خود را بهتر انجام دهیم و همچنان جایگزین کردن وسایل ساده به جای آنچه که نیاز داریم، اهمیت زیادی دارد؛ اگر سرش نداشتیم از چه ماده چسپناک دیگر می‌توانیم استفاده کنیم؟

وسایل اثر گذار برای رسامی، نقاشی و رنگ آمیزی به کار می‌رود. بعضی از ابزارها سیاهی دار هستند؛ مانند: پنسل معمولی، سیاهی، و زغال؛ بعضی هم رنگه هستند، مانند: پنسل رنگه، جوهرهای رنگه، رنگ آبی، رنگ روغنی و پودرهای رنگه طبیعی. استفاده از پنسل و زغال آسان است و می‌توان آن‌ها را مستقیماً

(تصویر ۴) صفحه کاغذ با سکاشتیپ به تخته طراحی چسبانده شده است.

(تصویر ۳) پلیت مخصوص رنگ آبی و ظرف آب

روی سطح کاغذ کشید. جوهرهای رنگه و رنگ آبی را باید با آب مخلوط کرد تا غلظت آنها مناسب شوند و به آسانی روی کاغذ منتقل شوند. رنگ‌های روغنی و پودرهای رنگه طبیعتاً را با روغن مخصوص مخلوط می‌کنند تا غلظت مناسب را بیابند و به راحتی روی یک سطح منتقل شوند. این مواد ترکیبی را اغلب با استفاده از وسیله دیگری مانند برس نقاشی و یا کاردک به روی سطح می‌مالند. با برس نرم برای رنگ آبی مناسب است و برس نقاشی یا برس درشت برای رنگ روغنی. وقتی غلظت رنگ مناسب باشد، رنگ به برس نقاشی نمی‌چسبد و به راحتی از آن جدا می‌شود. با زیاد کردن آب، رنگ‌های جوهری و رنگ‌های آبی کم‌رنگ می‌شوند. رنگ‌های روغنی یا پودرهای رنگه را با اضافه کردن تیل رقیق می‌کنند. برای تهیه رنگ‌های روشن این مواد را با رنگ سفید مخلوط می‌کنند. برای نقاشی و رنگ آمیزی به رنگ‌های آبی و روغنی باید ابتدا ترکیب رنگ‌ها را بیاموزید؛ سپس با تمرین، غلظت مناسب رنگ‌ها را برای کار پیدا کنید تا بتوانید با استفاده از برس نقاشی آنها را برای نقاشی و رنگ آمیزی به کار برید.

چه مواد دیگری را می‌شناسید که برای نقاشی یا رنگ آمیزی مناسب باشند؟ آیا در محیط زنده گی شما مواد رنگه طبیعی وجود دارد؟ نمونه‌های آنها را پیدا کنید و برای نقاشی و رنگ آمیزی به کار برید.

مواد و وسایل اثرپذیر زیادی در رسامی، نقاشی و کاردستی مورد استفاده قرار می‌گیرند. وسایل اثرپذیر یا زمینه‌هایی که برای رسامی و نقاشی به کار می‌روند؛ مانند: صفحه کاغذ، مقوا، یک قطعه چوب صاف، یک تکه پارچه ضخیم، مقوای کارتن، سفالی، بوریا و... رسم‌ها و نقش‌ها را ثبت می‌کنند. برای کار با رنگ‌های آبی باید از کاغذ ضخیم یا مقوا استفاده کرد؛ اگر کاغذ نازک باشد در اثر ترشدن پاره می‌شود. برای کار روی سفالی، بوریا، چوب، سنگ،...

(تصویر ۵) وسایل مختلف
پرکار با رنگ

باید از رنگ آبی غلیظ استفاده کنید. برای ساختن کاردستی از موادی؛ مانند: گل مشتمل شده، انواع مواد طبیعی (مانند: برگ‌ها، سنگ‌ها، پر پرنده‌گان،...) و مواد دست‌داشته مصنوعی (مانند: سیم، نخ، قوطی باطله، کاغذ و مقوای باطله،...) قابل استفاده استند و شما می‌توانید آن‌ها را به شکل دلخواه درآورید.

برای شروع کار باید گل را خوب مشتمل بزنید و مراقب باشید که گل و کاردستی گلی تر را داخل خریطه پلاستیکی بیچید تا هوا نخورد و زود خشک نشود (کاردستی گلی باید آرام آرام خشک شود تا ترک نخورد). برای ساختن کاردستی با سیم مراقب باشید که نوک سیم‌ها دست شما را زخمی نکند.

برای انجام فعالیت‌های هنری به وسایل دیگری هم نیاز داریم؛ مانند: ترس یا سکاچیپ که برای وصل کردن قسمت‌های مختلف یک کاردستی به کار می‌رود، یا کاغذ ترس که برای کاپی کردن از دیزاین‌های مختلف استفاده می‌شود.

قیچی و تیغ برش برای برش کاغذ و مقوا و بریدن بخش‌های اضافی مواد مختلف به کار می‌رود و هنگام کار با آن‌ها باید مراقب نوک تیز این وسایل باشید. ظرف آب به اندازه متوسط و سنگین برای کار با رنگ‌های آبی مناسب است؛ زیرا که به آسانی واژگون نمی‌شود؛ پس از آماده شدن نقاشی یا کاردستی به خاطر ثابت ماندن رنگ‌های آن از ورنس استفاده کنید. ورنس را با برس نقاشی یا اسفنج به روی سطح کار می‌مالند. وقتی که کاملاً خشک شد؛ چسپنده‌گی آن از بین می‌رود.

تمرین

- ۱- از کدام وسایل می‌توانید برای سطح نقاشی استفاده کنید؟ درمورد آن‌ها با هم گفت‌وگو کنید.
- ۲- برای خود یک برس نقاشی بسازید. برای ساختن برس نقاشی به پرزاع، کبوتر، مرغ یا خروس و موی طبیعی حیوانات (مانند موی یال یا دمب اسپ و مرکب) و یک شاخه ظریف درخت ضرورت دارید. یک دسته کوچک از موی اسپ یا مرکب را از بیخ با نخ نازک محکم ببندید و با شاخه ظریف بسته کنید تا شکل یک برس ظریف را به خود بگیرد.
- ۳- با قلم مویک رنگ‌های مختلف رنگ آبی را روی کاغذ ضخیم بگذارید و آنقدر تمرین کنید تا غلظت مناسب رنگ را برای نقاشی روی کاغذ پیدا کنید.

شکل (سطح و حجم)

شکل‌هایی را که در اطراف خود می‌بینید با هم مقایسه کنید.
همه شکل‌های موجود به دو دسته تقسیم می‌شوند:
سطح و حجم

بعضی از شکل‌های اطراف ما فقط طول و عرض دارند که آن‌ها را «سطح» می‌نامند؛ مانند: سطح یک برگ. برخی دیگر دارای طول و عرض و ضخامت هستند که آن‌ها را «حجم» می‌نامند؛ مانند: یک سنگ.

انواع سطح‌ها به دو دسته تقسیم می‌شوند:
سطح‌های هندسی (به تصویر (۱) نگاه کنید) و سطح‌های غیر هندسی.
(تصویر (۲) را ببینید) در اطراف خود چه سطح‌هایی را می‌بینید؟
کدام یک از آن‌ها هندسی و کدام یک غیر هندسی استند؟

(تصویر ۱) شکل هندسی (حجم)

(تصویر ۲) شکل غیر هندسی (سطح)

(تصویر ۳) انواع حجم‌های غیر هندسی

در طبیعت سطوح دایره‌ی متعددی دیده می‌شود؛ به‌طور مثال: ماه شب چهاردهم و وسط گل‌ها؛ مانند گل آفتابگردان. در ساخته‌های دست بشر هم انواع سطح‌های هندسی را می‌توان یافت؛ چون: بشقاب گرد،

چهار گوشه و صفحه‌ی تلویزیون. سطح‌های غیر هندسی تنوع بیشتری دارند. در طبیعت انواع سطح‌های غیر هندسی را می‌توان پیدا کرد. برای نمونه به شکل انواع برگ‌ها و بال پروانه‌ها توجه کنید.

انواع حجم‌ها به دو دسته تقسیم می‌شوند: حجم‌های هندسی و حجم‌های غیر هندسی. به تصاویر ۳ و ۴ توجه کنید. در اطراف خود چه حجم‌هایی را می‌بینید؟ کدام یک از آن‌ها هندسی و کدام یک غیر هندسی هستند؟ در طبیعت حجم کروی به شکل‌های

(تصویر ۵) شکل هندسی (سطح)

(تصویر ۴) شکل هندسی (حجم)

متعددی وجود دارد؛ مانند: خورشید و سیاره‌های منظومه‌ی شمسی، سرانسان و بسیاری از پرندگان و اغلب میوه‌ها. در دست ساخته‌های بشر هم انواع حجم‌های هندسی را می‌توان یافت؛ چون: انواع توپ‌ها، انواع قوطی‌ها، ساختمان‌ها و...

تمرین

- ۱- دو نمونه از سطح‌های هندسی و غیر هندسی طبیعی را با هم مقایسه کنید.
- ۲- آیا بین حجم‌های دست ساخته بشر با حجم‌های در طبیعت شباهتی می‌بینید؟

تاپه کاری با انگشت

آیا می‌توانید از نقش ساده، شکل دلخواه خود را بسازید؟

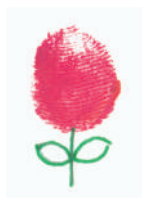

چاپ، روشی سریع برای ایجاد نقش‌های متنوع رنگی است که با استفاده از مهر و رنگ انجام می‌شود. در چاپ دستی با استفاده از مهرهای گوناگون به ساده‌گی و با سرعت می‌توان سطح بزرگی را نقش‌دار، رنگین و زیبا کرد. مهرهای چاپ متنوع اند. از بسیاری چیزهای اطراف خود می‌توانیم به‌جای مهر استفاده کنیم. تنوع روش‌های چاپ هم بسیار زیاد است.

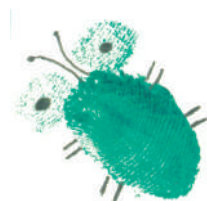

چاپ دستی در این درس با استفاده از یک مهر آماده؛ یعنی نوک انگشت دست اجرا می‌شود. برای چاپ گرفتن از انگشت خود، سطح آن را با رنگ آغشته کنید؛ سپس بخش رنگین انگشت خود را بالای صفحه فشار دهید تا نقش انگشت‌تان روی آن جاگیرد. با تکرار این روش می‌توانید تمام زمینه را با رنگ‌های دلخواه خود پر کنید.

پس از این که کارتتان خشک شد با دقت به اثر هریک از انگشتان نگاه کنید و با اضافه کردن خطوط پنسلی هر کدام را به شکل دلخواه خویش تکمیل کنید.

تمرین

موضوع دلخواه خود را برای نقاشی انتخاب کنید. با رنگ‌های متنوع و فقط با روش چاپ انگشتی موضوع انتخابی خود را نقاشی کنید.

ساختن کره سیمی

در اطراف شما چه چیزهایی شبیه کره وجود دارد؟

کره یک حجم دایروی است که می‌توان با مواد مختلف آن را ساخت. مانند: توپ فوتبال و والیبال. از جمله میوه‌ها، نارنج، مالته و کینو همه حجم‌های کروی دارند. حال می‌خواهیم توسط سیم، تارهای نخ دبل، (تارهای رجه) و طناب، یک کره بسازیم؛ اگر شما در ساختن کره از سیم استفاده می‌کنید احتیاط کنید که در وقت تاب دادن سیم، خود را مجروح نسازید.

نخست سیم، تار نخ، تار رجه و یا طناب را به اندازه یک آلوچه خورد بیچانید؛ سپس آهسته آهسته تار را طوری در آن دور بدهید تا یک کره گرد یا حجم کروی به وجود بیاید.

چند نمونه کره تکمیل شده از مواد مختلف.

ساختن کره کوچک با سیم، نخ

ساختن یک پرنده زیبا با استفاده از کره تکمیل شده.

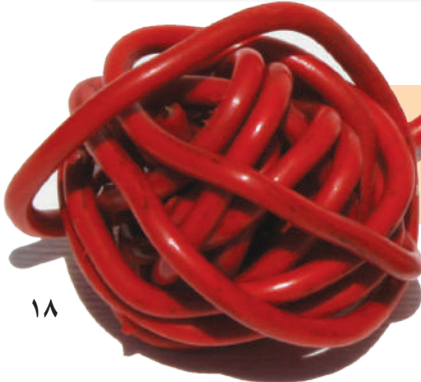
ساختن ماهی ساده با کره تکمیل شده.

بعد از آماده شدن کره درمورد آن فکر کنید و سعی نمایید که از مواد فوق، اشکال مختلف زیبا بسازید؛ چون: گل، میوه، پرنده و غیره که در تزیین صنف و خانه‌تان نقش مهمی را بازی خواهد کرد. با اضافه نمودن بعضی مواد دیگر مانند پر، ساقه درخت، صدف، خسته و پوست میوه‌ها، کاغذ، مقوا، و غیره به کره شکل ابتکاری دلخواه خود را بسازید. شما می‌توانید در آخر، کره خود را رنگ آمیزی نمایید.

تمرین

- ۱- کره‌های تکمیل شده را به نمایش بگذارید.
- ۲- در مورد اشیای کروی ساخته شده گفت و گو کنید. (تحلیل)

هنر دوره سنگ

آیا می‌دانید قدیمی‌ترین آثار هنر چیست و در کجا به میان آمده است؟

اولین آثار هنری کشف شده نقاشی بشر، روی دیوارهای مغاره‌های است که مربوط به دوره سنگ می‌باشد. قدیمی‌ترین نمونه‌های دوره سنگ قدیم در مغاره «لاسکو» در فرانسه و مغاره «آلتامیرا» در هسپانیه پیدا شده‌اند.

به تصویر (۱) توجه کنید، چی می‌بینید؟ لطفاً سؤال‌هایی را که در ذهن شما می‌آید، بگویید.
تصویر ۲ مربوط به دوره سنگ میانه است.

(تصویر ۱) نقاشی داخل مغاره (نقاشی دیوار سمت چپ مغاره لاسکو، در فرانسه، دوره سنگ قدیم، حدود ۱۵۰۰-۱۰۰۰ ق.م.)

(تصویر ۲) تصویر مربوط به دوره میانه سنگی (سوارکار، نقش دیوار، مغاره دوره سنگ میانه، لرستان، ایران.)

(تصویر ۳ گیلان سفالی شوش) گیلان سفالی نقاشی شد، شوش، ایران، نمونه‌ی طرف‌های نقاشی شد دوره‌ی سنگ جدید.)

در این نقاشی با آثار دوره‌ی قبل چه تفاوت‌هایی را می‌بینید؟ به تدریج انسان‌ها پیشرفت کردند و به کشاورزی و رمه‌داری پرداختند؛ زنده‌گی آن‌ها تغییرات زیادی نمود و علوم و هنرهای متنوع را پدید آوردند. به تصاویر ۳ و ۴ توجه کنید. آثار هنری دوره‌ی سنگ جدید را با دوره‌های دیگر مقایسه کنید.

(تصویر ۴) استون هیج انگلستان «استون هیج» دشت مالزبری، انگلستان، بنای سنگی دوره‌ی سنگ جدید، قطر محیط ۳۰)

تمرین

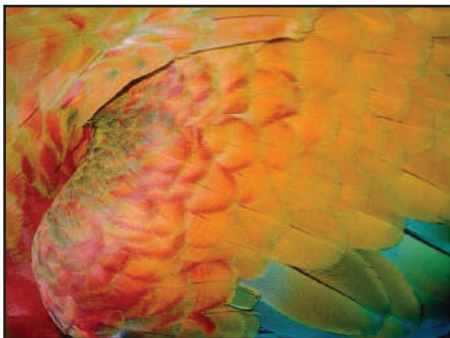
فکر کنید با گروهی از دوستان تان به شکار فیل وحشی یا گاو وحشی رفته‌اید. صحنه‌ی شکار را به صورت نقاشی، قصه و یا نمایش صحنه‌سازی کنید.

رنگ

فکر کنید، اگر در دنیا رنگ نمی بود چی می شد؟

در طبیعت هر شکلی دارای رنگ است. در دست ساخته های بشر هم، رنگ پوشش همه اشیا است. تعداد رنگ ها در طبیعت بی نهایت است به تصاویر ۱ و ۲ نگاه کنید. انسان تاکنون بیش از ۱۶ میلیون رنگ را ساخته و برای رنگ آمیزی اشیا به کار برده است. قبلاً یاد گرفته اید که انواع رنگ ها از ترکیب سه رنگ درجه اول زرد، سرخ، آبی (که با هیچ رنگی ساخته نمی شوند و کاملاً خالص هستند) به وجود می آیند.

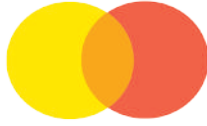

(تصویر ۲) پرهای رنگین طوطی

(تصویر ۱) رنگ های متنوع طبیعت

هر یک از سه رنگ درجهٔ دوم از ترکیب دو و یا سه رنگ درجهٔ اول به وجود می‌آیند. چنان که در شکل زیر می‌بینید:

به تصویر ۳ توجه کنید.

هر یک از این رنگ‌ها را می‌توان با رنگ سفید ترکیب نمود و آن‌ها را روشن‌تر یا کمرنگ‌تر کرد. تصویر ۴ را ببینید. همچنین از ترکیب این رنگ‌ها با سیاه، می‌توان رنگ‌ها را تیره‌تر کرد. مواد رنگی به دو دسته رنگ‌های طبیعی و رنگ‌های مصنوعی تقسیم می‌شوند. بیشتر رنگ‌های طبیعی از مواد معدنی؛ چون: پودر زغال و پودر لاجورد و رنگ‌های گیاهی؛ مانند: پوست پیاز و پوست انار) تهیه می‌شوند. انواع رنگ‌های مصنوعی با مواد کیمیای ساخته می‌شود.

(تصویر ۴) ترکیب رنگ‌های اولیه با سفید آن‌ها را روشن‌تر می‌کند.

(تصویر ۳) ترکیب رنگ‌های درجه اول برای به دست آوردن رنگ‌های درجهٔ دوم

تمرین

- ۱- از هر یک رنگ‌های درجه دوم یک نمونه بسازید.
- ۲- رنگ‌های درجه دوم را که ساخته‌اید، دو قسمت کنید نصف آن را روشن‌تر و نصف آن را تیره‌تر کنید.
- ۳- هر یک از این رنگ‌ها را در کجا و برای رنگ کردن چه چیزی می‌توانید به کار ببرید؟

درس

نقاشی از ظرف میوه

در اطراف شما چه موضوعات جالبی برای نقاشی وجود دارد؟

یکی از موضوعات زیبا و رنگین برای نقاشی، انواع میوه‌هاست. هر فصل سال، میوه‌های جداگانه‌ی دارد که شکل‌ها و طعم‌های متنوعی دارند. به میوه‌های مخصوص هر فصل توجه کنید و

(تصویر ۱) میوه‌ها به شکل‌های مختلف
بارنگ‌های متنوع وبافت‌های گوناگون
در فصل‌های سال دیده می‌شوند.

در مورد رنگ و شکل و بافت هریک گفت و گو کنید. میوه‌های کدام یک از فصل‌ها را انتخاب می‌کنید؟ میوه‌های دلخواه خود را داخل یک ظرف بکشید. سعی کنید ظرف و میوه‌ها را بزرگ بکشید و روی قالین، میز... یا آنچه ظرف میوه روی آن قرار دارد رسمای کنید. پس از کامل شدن طرح خود آن را با دقت رنگ‌آمیزی کنید.

(تصویر ۸) این میوه‌ها را بیشتر در چه فصل‌هایی روی شاخه‌های درختان میوه دیده‌اید؟

(تصویر ۲) در پاییز کدام میوه‌ها به بار می‌آیند؟

(تصویر ۳) به بافت، رنگ و شکل انواع توت‌ها دقت کنید. این میوه‌ها مربوط به کدام فصل هستند؟

تمرین

میوه‌های فصل دلخواه خود را در یک صفحه، رسمای کنید؛ سپس آن را رنگ‌آمیزی نمایید.

هنر بین‌النهرین، هنر ایران و هنر مصر باستان

آیا می‌دانید زیگورات چیست؟

هنر بین‌النهرین: تمدن بین‌النهرین را اقوام سومری، اکدی، بابلی و آشوری در میان رودهای دجله و فرات به وجود آوردند. آن‌ها برای عبادت شان بناهای عظیم چند طبقه‌یی از خشت خام می‌ساختند که «زیگورات» نام دارد. تصویر (۱) نمونه‌یی از زیگورات را نشان می‌دهد.

هنر ایران: هنر ایران قبل از اسلام شامل دو بخش است. بخش اول، آثار مربوط به قبل از دوره آریایی‌ها که در «سیلک»، «مارلیک» و «شوش» ایران به دست آمده است. بخش دوم مربوط به دوره

(تصویر ۱) زیگورات (زیگورات «اور» در بین‌النهرین، حدود ۲۱۰۰ ق. م.)

آریایی است که مهم‌ترین اثر آن «تخت جمشید» است.
به تصویر (۲) توجه کنید.

هنر مصر باستان: تمدن عظیم مصر در کنار رود نیل برپا شد. در مصر باستان مهم‌ترین بناها مربوط به مقبره «فرعون» هاست. در مصر باستان، تابوت‌ها و مجسمه‌های زیادی به شکل فرعون‌ها و ملکه‌ها ساخته شد. در مقبره‌های مصری، نقاشی صحنه‌های زنده‌گی، مراسم سوگواری، صحنه‌های جنگ، شکار، کشت و زرع را نشان می‌دهند.
تصویر (۳) را ببینید.

(تصویر ۲) تخت جمشید
(سردرودی تخت جمشید،
فارس، ایران، حدود ۵۰۰ ق.م)

(تصویر ۳) اهرام مصر («اهرام
جیزه»، مصر، حدود ۲۵۰۰ ق.م)

تمرین

- ۱- در زمان قدیم بناهای عظیم را چگونه می‌ساختند؟ روش ساختن آن‌ها را در ذهن خود مجسم کنید و از آن رسم بکشید.
- ۲- به نظر شما چرا مهم‌ترین معماری مصر، مقبره فرعون هاست؟

ساختن حجم ساده با گل رس (مکن)

آیا گفته می‌توانید که در اطراف تان چه حجم‌هایی به شکل‌ها موجود است؟

انسان با مواد مختلف؛ چون: گل، گچ، سنگ، چوب، فلز، شیشه و... حجم‌های تزئینی یا کار دستی‌های زیبا می‌سازد. گل رس که از مخلوط خاک سرخ با آب ساخته می‌شود، ماده‌ی نرم و شکل‌پذیر است که برای ساختن حجم‌های مختلف مناسب می‌باشد. شما هم می‌توانید با استفاده از گل آماده (که به دست نچسپد) حجم دلخواه خود را بسازید. در صورتی که گل آماده در دسترس نداشتید یک روز قبل از انجام کار، خاک رس را با ابلک (آرد بی‌زر) صاف کنید و با کمی آب مخلوط نمایید تا به صورت گل

(تصویر ۱) ورز دادن

درآید. با دست آن را بکوبید تا گل مذکور برای کار آماده شود. پس آن را در کیسه پلاستیکی قرار دهید تا خشک نشود. برای شروع کار ابتدا موضوع دلخواه خود را انتخاب کنید؛ سپس با دست به گل شکل دهید و آنچه را می‌خواهید، بسازید. پس از آن که حجم گل خشک شد می‌توانید آن را در کوره حرارت داده پخته نمایید تا سخت شود.

(تصویر ۳) ساختن حجم درخت از گلوله گلی

(تصویر ۲) ساختن گلوله گلی

(تصویر ۴) شکل دادن به گلوله

تمرین

موضوع دلخواه خود؛ چون: حیوانات خانه‌گی را با گل آماده سازید.

نقاشی از فصل دلخواه

شما کدام فصل سال را بیشتر دوست دارید؟
این فصل و زیبایی‌های آن را چگونه در نقاشی
خود نشان می‌دهید؟

هر فصل سال زیبایی خاص خود را دارد. بهار با سرسبزی و طراوت، درختان پر شگوفه، نسیم پر لطافت، باران‌های بهاری و لانه‌سازی پرندگان همراه است. هر یک از این موضوعات را می‌توان برای نقاشی از فصل بهار استفاده کرد.

تابستان، خورشید تابان، گندم‌زارهای طلایی، درختان میوه‌دار، روزهای طولانی و آّب‌بازی را به یاد ما می‌آورد و خزان با بادهای ملایم، برگ‌های رنگارنگ، باران لطیف و کوچ پرندگان همراه است. زمستان با برف، سرما و منظره‌های زیبای برفی، جای پای پرندگان و حیوانات روی برف، شاخه‌های خالی و تر شده

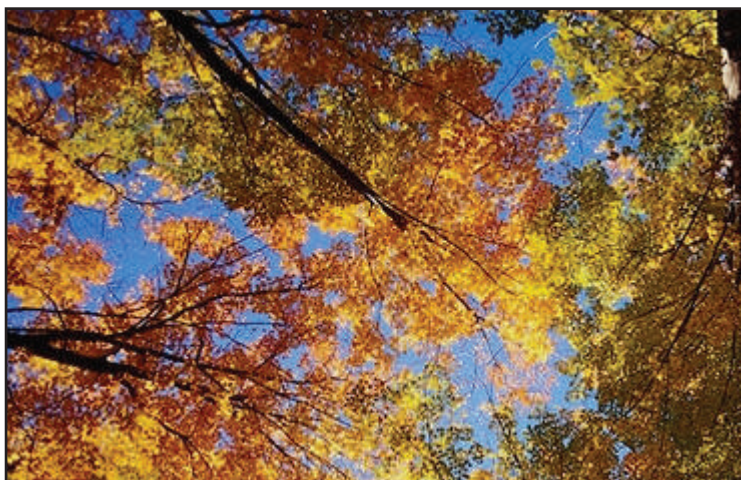

(تصویر ۲) دشت‌های پر گل در فصل تابستان زیبایی خاصی دارد.

(تصویر ۱) شگوفه‌های رنگارنگ درختان در فصل بهار

درختان، آسمان خاکستری و بنگش را در ذهن ما زنده می‌کند.
 با دقت به ویژه گی‌های هر یک از فصل‌ها توجه کنید و در مورد
 آن‌ها گفت‌وگو نمایید. هر یک از فصل‌ها را با کدام شکل‌ها و
 رنگ‌ها بهتر می‌توان نشان داد؟

(تصویر ۳) برگ‌های رنگارنگ
 درختان در فصل خزان

(تصویر ۴) برف، یخبندان،
 سفیدی، سرما... زمستان

تمرین

فصل دلخواه خود را رسامی کنید؛ سپس آن را رنگ آمیزی نمایید.

حجم‌سازی با گل رس به روش انگشتی یا فشاری

آیا تا به حال با دست خود ظرفی را ساخته‌اید؟

یکی از ساده‌ترین راه‌های ساختن حجم‌گلی روش انگشتی و یا فشاری است. با این روش می‌توان انواع ظرف‌های ساده؛ چون: کاسه، بشقاب، پیاله و گلدان را ساخت. در این روش گل آماده را خوب

(تصویر ۱) ساختن گلوله از خمیر گل

(تصویر ۳) شکل دادن دیواره‌های کاسه

(تصویر ۴) شکل دادن لبه کاسه

در دست فشار بدهید و به صورت گلوله در بیاورید؛ سپس آن را در کف دست بگذارید و به انگشتان دست دیگر در آن چغری ایجاد کنید و آن را به شکل مورد نظر بسازید. هر قدر که لبه آن‌ها را ظریف‌تر بسازید زیباتر می‌شوند. در موقع کار برای این که گل خشک نشود کمی آب به آن اضافه کنید. بعد از آن که ظرف شما آماده شد، می‌توانید برای قسمت‌های مختلف بیرونی ظرف از سرپوش قلم و یا اشیای دیگری استفاده کرد.

(تصویر ۲) ایجاد حفره در گلوله گلی

تمرین

- ۱- به دلخواه خود یک کاسه، بشقاب، پیاله و یا گلدان بسازید.
- ۲- با وسایلی که در اختیار دارید به روی ظرف‌های، نقش‌های متنوعی ایجاد کنید.

هنر هند باستان، چین باستان و جاپان

آیا تا به حال فکر کرده‌اید، هند و چین باستان چه هنرهایی داشته‌اند؟

هنر هند باستان: آثار هنری هند باستان شامل معماری معبدها، مجسمه‌سازی، نقش برجسته‌های سنگی و نقاشی است که مربوط به دین بودایی و هندو می‌باشند. از هنر بودایی نقاشی‌ها و مجسمه‌های بزرگ زیادی در هند موجود است. تصویر ۱ نمونه‌یی از هنر هندو را نشان می‌دهد. **هنر چین باستان:** خطاطی و نقاشی چینی در سراسر جهان شهرت زیاد دارد. چینی‌ها در خطاطی و نقاشی از روش و ابزار یکسان استفاده می‌کنند. آن‌ها با مهارت زیاد به کمک قلم‌مو یک و رنگ، تصویر ذهنی خود را از موضوعات مختلف به خصوص طبیعت روی کاغذ یا ابریشم نشان می‌دهند. در نقاشی چینی ارتباط خاصی بین فضای اشغال شده و فضای خالی و همچنین

(تصویر ۱) معبد خاجوراهو (معبد «خاجوراهو»، هند، در معابد هندو معماری و مجسمه‌سازی با هم تداخل می‌کنند، حدود ۱۰۵۰ م.)

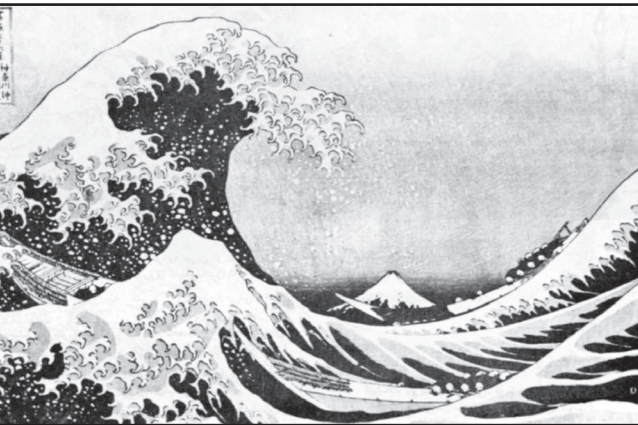

(تصویر ۲) هنر چین، گل نیلوفر آبی،
«اثر یون شو پینگ»، نقاشی روی
کاغذ ساخت دست.

رابطه زیبایی میان خط و نقاشی وجود دارد. نمونه‌های بسیار زیاد نقاشی و مجسمه‌سازی، به خصوص مجسمه‌های بزرگ پیکر بودا، از هنر بودایی در چین به جا مانده است. چین از نظر ساخت و تزئین ظرف‌های چینی بسیار ظریف با نقش‌های زیبا شهرت جهانی دارد. در تصویر (۲) به نمونه آثار هنری چین نگاه کنید.

هنر جاپان: هنر جاپان باستان از هنر چین باستان ریشه گرفت. نقاشی و گراورهای (چاپ دستی) که از منظره‌های طبیعت، گل‌ها، پرندگان، انسان‌ها، صحنه‌های زنده‌گی و داستان‌های جاپانی طراحی شده شهرت جهانی دارند. در نقاشی جاپانی رنگ‌ها درخشان است و طبیعت به صورت تزیینی

(تصویر ۳) هنر جاپان (موج بزرگ،
اثر «هو کوسای»، گراور ژاپنی،
دوره «توکوگاوا»، اوایل ۱۹۰۰ م.)

نمایش داده شده است. جاپانی‌ها نقاشی طوماری «پی‌درپی» چین را برای تجسم صحنه زنده‌گی به کار بردند و نقاشی طوماری را برای نمایش وقایع به چند بخش تقسیم کردند. نمونه‌ی از نقاشی جاپان را در تصویر (۳) ببینید.

تمرین

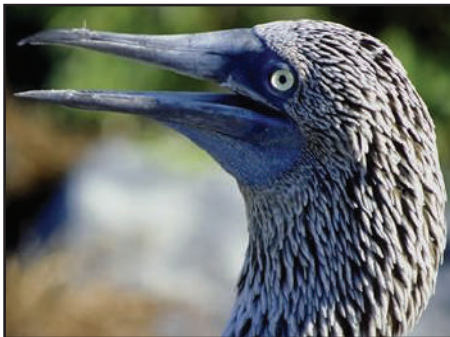
- ۱- چه خصوصیات مشترکی در هنر هند، چین و جاپان وجود دارد؟
- ۲- بالای کاغذ نازک اخباری موضوع دلخواه خود را رسم کنید و یک طومار زیبا بسازید.

بافت

غیر از رنگ، چه چیز دیگری را در سطح اشیا و موجودات می بینید؟

بافت، پوشش ظاهری پدیده هاست که گاهی فقط دیدنی است و ارزش بصری دارد؛ به تصویر ۱ توجه کنید. گاهی با لمس کردن هم احساس می شود و ارزش بصری-لامسه‌یی دارد؛ به تصویر ۲ توجه کنید. بافت‌ها به دو نوع طبیعی و مصنوعی تقسیم می‌شوند. بافت‌های طبیعی تنوع بسیار زیاد دارند؛ چون: پوست انواع میوه‌ها، پوشش بدن حیوانات، پوست بدن مار و ماهی، پوست تنه درختان و... که هر یک ویژه‌گی‌های خاصی دارند. بافت‌های مصنوعی را انسان از مواد مختلف به وجود می‌آورد.

(تصویر ۲) هنگام لمس پر پرنده‌گان علاوه بر ارزش بصری تجربه جدیدی از بافت را احساس می‌کنیم.

(تصویر ۱) نقش‌های روی بال پروانه بافت بصری است که هنگام لمس آن، برجسته‌گی و فرورفته‌گی را احساس نمی‌کنیم.

اغلب بافت را از طریق دیدن آن درک می‌کنیم، پس با لمس کردن آن، درک خود را کامل می‌نماییم. در نمونهٔ اول پس از لمس شی چیز تازه‌یی به درک ما اضافه نمی‌شود؛ به گونهٔ مثال: دست کشیدن به نقش‌های سنگ مرمر؛ اما در بافت‌های بصری-لامسه‌یی، هم از طریق دیدن متوجه بافت می‌شویم و هم از طریق لمس کردن درک تازه‌یی پیدا می‌کنیم؛ چون: دست کشیدن به بدن یک پرنده.

(تصویر ۵) بافت بدن ستاره دریایی

(تصویر ۳) انواع بافت‌های لطیف و زبر را می‌توان با لمس برگ‌ها و پوستهٔ تنهٔ درختان تجربه کرد.

(تصویر ۴) به برجسته‌گی و فرورفته‌گی عمیق میوهٔ آناناس توجه کنید لمس آن چه احساسی را ایجاد می‌کند.

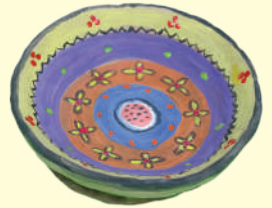

تمرین
انواع بافت‌های مصنوعی و طبیعی را در اطراف خود پیدا کنید و آن‌ها را لمس کنید و در مورد این تجربه‌ها باهم گفت و گو کنید.

رنگ کردن حجم‌های گلی

به کدام روش‌ها می‌توانید حجم‌های گلی خود را زیباتر کنید؟

علاوه بر روش ایجاد نقش‌ها بر روی حجم‌های گلی، یکی از روش‌های زیبا کردن ظرف‌های گلی، رنگ آمیزی آن‌هاست. برای رنگ آمیزی ابتدا حجم گلی باید کاملاً خشک شده باشد. با مواد مختلف؛ مانند: رنگ‌های گیاهی (زرده‌چوبه) و معدنی (لاجورد) که با

(تصویر ۱) ظرف سفالی نقاشی شده

سِرش مخلوط شده باشد، یا رنگ پلاستیکی دیوار و رنگ آبی آماده که در دسترس دارید می‌توان حجم‌های گلی را رنگ کرد. این رنگ‌ها را می‌توانید به دلخواه خود به صورت رقیق (مخلوط با آب زیاد) یا غلیظ (مخلوط با آب کم) استفاده کنید. برای این که رنگ‌ها شفاف‌تر شوند می‌توانید، قبل از رنگ آمیزی یک لایه رنگ سفید روی حجم گلی خود بزنید و پس از آن که خشک شد با رنگ‌های دلخواه خود روی حجم کار کنید. پس از آن که رنگ‌ها کاملاً خشک شدند، می‌توانید یک لایه ورنیس روی آن بمالید تا رنگ‌ها ثابت شوند و زیبایی خود را از دست ندهند.

(تصویر ۲) رنگ آمیزی و مالیدن ورنیس

(تصویر ۸) این ظرف از لبه‌ها به سمت بین کاسه به رنگ آبی، رنگ شده است.

(تصویر ۳) این ظرف به صورت دایره‌های حلقوی به رنگ آبی رنگ شده است.

تمرین

حجم‌های گلی را که تاکنون ساخته‌اید، به دلخواه خود رنگ آمیزی کنید تا زیباتر شوند.

هنر یونان باستان و روم باستان

هنر یونان باستان و روم باستان با هنر دیگر کشورها چه تفاوتی دارد؟

هنر یونان باستان: یونانیان اولین نمونه‌های شبیه‌سازی از طبیعت را در هنر به وجود آوردند. مهم‌ترین آثار هنر یونان مجسمه‌های انسانی و بناهای معماری، نقاشی‌های دیواری و گلدان‌های نقش‌دار است. بیشتر مجسمه‌ها و نقاشی‌های روی دیوار یونانی از بین رفته‌اند. هنرمندان یونان باستان در نقاشی و مجسمه‌سازی از زیباترین تناسبات در چهره و بدن انسان استفاده می‌کردند.

(تصویر ۱) معبد آکروپولیس یونانی (معبد «آکروپولیس»، آتن، یونان، حدود ۴۵۰ ق. م.)

تصویر (۱) نمونه‌یی از هنر معماری یونان است.

هنر روم باستان: در روم باستان بیشتر مجسمه‌ها و نقاشی‌ها، کاپی آثار هنری یونان بود و هنر روم از هنر یونان ریشه گرفت. رومیان؛ مانند یونانیان در نقاشی و مجسمه‌سازی از طبیعت تقلید می‌کردند. آن‌ها برای اولین بار در جهان به شبیه‌سازی چهره در نقاشی و

مجسمه‌سازی پرداختند. در روم باستان ساختن بناهای بسیار بزرگ معمول شده بود. رومیان از نقاشی دیواری و موزاییک (نقاشی با کنار هم گذاردن قطعات کوچک رنگی که بر روی دیوار، سقف یا کف زمین چسبانده شوند.) برای تزیینات بناهای شان استفاده می‌کردند.

تصاویر ۲ و ۳ از هنر روم باستان انتخاب شده‌اند.

(تصویر ۲) نقاشی دیواری تنگ شفتالو (چند هلو و یک تنگ بلورین، نقاشی دیواری، «هر کولانثوم»، روم باستان، حدود ۵۰ م.)

(تصویر ۳) موزاییک کاری «نبرد آیسوس»، کاپی رومی از موزاییک کاری یونانی، از جنس مرمر، حدود ۱۰۰ ق. م.)

تمرین

اگر بخواهید یکی از نقاشی‌های خود را به صورت موزاییک کاری اجرا کنید، باید چه کارهایی انجام دهید؟ یک کار موزاییکی اجرا کنید.

ساختن انواع حجم‌های سیمی

برای ساختن یک ماهی یا پرنده چه می‌کنید؟ شما تا به حال ماهی‌ها و پرنده‌های بسیاری را دیده‌اید. کدام یک از آن‌ها را می‌خواهید بسازید؟

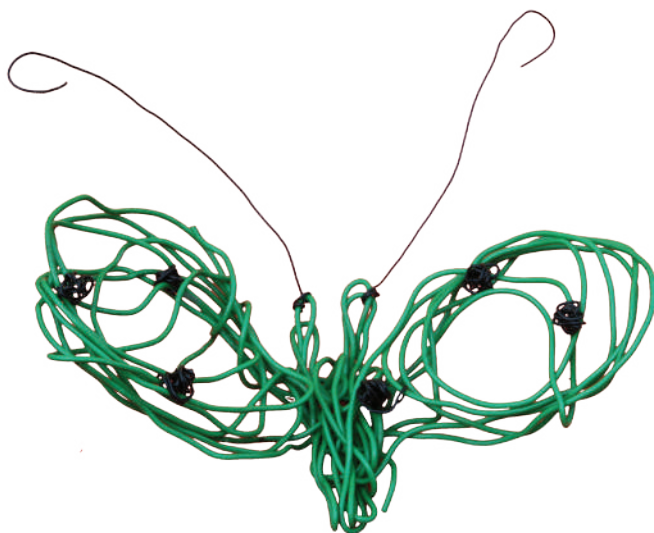

بادقت به نمونه دلخواه‌تان نگاه کنید یا عکس آن را ببینید و شکل، اندازه، تناسب و... آن را به ذهن خود بسپارید. سپس برای ساختن حجم نمونه از روش کره سیمی استفاده کنید. می‌توانید سیم را به سر یک توتۀ چوب ۱۰ سانتی متری بپیچید و یک کره سیمی کوچک بسازید و حجم آن را اضافه کنید تا به شکل مورد نظر درآید. ماهی یا پرنده ساخته شده را با وسایلی

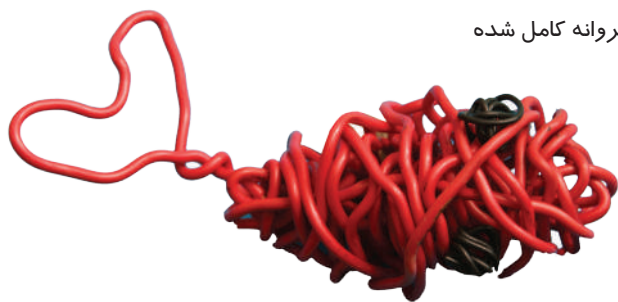
(تصویر ۱)

که دارید تکمیل نمایید؛ طور مثال: بر روی چشم‌های ماهی از خسته میوه‌ها و بر روی بال پرنده از پر طبیعی استفاده نمایید. در اخیر بعضی از قسمت‌ها و یا همه آن را رنگ آمیزی کنید.

(تصویر ۲) پروانه کامل شده

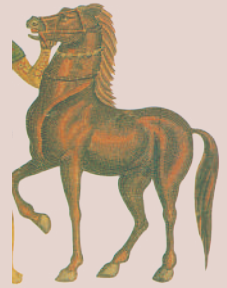
(تصویر ۴) دم و چشم‌های ماهی را به آن وصل کنید.

(تصویر ۳) به روش ساختن کره سیمی بدن ماهی را شکل دهید.

تمرین
کارهای خود را به نمایش بگذارید و در مورد آن‌ها با هم گفت و گو نمایید.

هنر مسیحیت

از هنر مسیحی چه می‌دانید؟

هنر صدر مسیحیت: در آغاز مسیحیت، حکومت روم باستان این دین را به رسمیت نمی‌شناخت و پیروان حضرت مسیح علیه السلام را مورد آزار و شکنجه قرار می‌داد. آن‌ها از ترس جان خود در زیرزمین‌ها مخفیانه عبادت می‌کردند. آن‌ها در این زیرزمین‌ها که مقبرهٔ مرده‌گان مسیحی هم بود، اولین نقاشی‌های دیواری مسیحی را کشیدند. تصویر (۱) را ببینید.

هنر بیزانس: پس از رسمی شدن دین مسیحیت هنر معماری و

(تصویر ۱) نقاشی سقف در زیرزمینی اوایل مسیحیت ۴۰۰ م.

(تصویر ۲) کلیسای سانتا آپولیناره (فضای داخل کلیسای «سانتا آپولیناره»، حدود ۵۰۰ م.)

موزاییک کاری بیزانس به تدریج شکل گرفت و حدود ۱۰۰۰ سال ادامه یافت. کلیساهای بیزانس با موزاییک‌های رنگی تزیین می‌شد. نقش این موزاییک‌ها از طبیعت‌گرایی، مشابه کارهای یونانی و رومی فاصله گرفت تا به هنر دین مناسب دین مسیح دست یابد. به تصویر ۲ نگاه کنید.

هنر گوتیک: هنر گوتیک از ایتالیا آغاز شد و به سراسر اروپا گسترش یافت. در دوره گوتیک، ساختن کلیساهای بزرگ و خیلی بلند معمول شد. دیوارهای این کلیساها محل مناسبی برای اجرای نقاشی دیواری یا موزاییک کاری نداشت و هنرمندان مسیحی نقاشی‌ها را بر روی پنجره‌ها با شیشه‌های رنگی اجرا کردند. به تصاویر ۳ و ۴ توجه کنید.

(تصویر ۳) پنجره منقوش (پنجره رنگی کلیسای «سانتره» حدود ۱۲۰۰ م.)

(تصویر ۴) نمای بیرونی کلیسای گوتیک (کلیسای میلان، ایتالیا، ۱۳۸۶ م.)

تمرین

- ۱- با دوستان خود درباره شیشه‌های رنگی پنجره‌ها و تأثیر آن بر فضای داخل خانه حرف بزنید و خلاصه آن را در چند سطر بنویسید.
- ۲- نمونه‌های معماری تمدن‌هایی را که تاکنون با آن‌ها آشنا شده‌اید با هم مقایسه کنید.

ساختن کاردستی با مواد طبیعی

شکل‌های دلخواه خود را با مواد ساده طبیعی بسازید.

در طبیعت اطراف شما چه مواد طبیعی وجود دارند؟ موادی مانند شاخه‌های ظریف و پوست تنه درختان، برگ‌ها، گلبرگ‌ها، پر پرنده‌گان، سنگ‌های ریزه و درشت، خسته‌های میوه و غیره را از محیط اطراف خود جمع‌آوری کنید.

(تصویر ۱) جمع‌آوری مواد طبیعی مختلف از محیط زیست.

با دقت به مواد جمع کرده‌تان نگاه کنید و ببینید که برای ساختن چه شکل‌هایی مناسب استند. با استفاده از سرش، مواد مورد نظر را با هم بچسبانید، تا شکل دلخواه خود را بسازید. با موادی که جمع کرده‌اید، چند شکل مختلف می‌توانید بسازید؟

(تصویر ۳) ساختن یک پرنده با مواد طبیعی.

(تصویر ۲) ساختن یک کار دستی ساده با مواد طبیعی (چهره انسان).

(تصویر ۸) ساختن یک شکل حشره با مواد طبیعی مختلف.

تمرین

- ۱- با استفاده از چندین نمونه یکی از مواد طبیعی؛ چون: چند برگ، شاخه‌های درختان، چند سنگ یا انواع خسته‌ها... شکل دلخواه خود را بسازید.
- ۲- از ترکیب مواد مختلف؛ مانند سنگ، برگ‌ها و خسته‌ها... شکل دلخواه خود را بسازید.

آشنایی با هنرمندان افغانی

چه کسانی بنیان گذار هنر معاصر افغانستان می‌باشند؟

پروفیسور میمنه‌گی

استاد «غلام محمد میمنه‌گی» در سال ۱۲۵۲ هـ. ش. در خانواده معروف و بانفوذی در ولایت فاریاب تولد یافت. وی از سال‌های کودکی از استعداد بسیار عالی و خداداد هنری برخوردار بود. او در کم‌ترین فرصت توانست توجه «امیر عبدالرحمن» و درباریانش را به خود جلب کند و در ۱۴ ساله‌گی به کابل آمد و با راهنمایی استادان نقاشی و امکاناتی که در دسترس داشت، هنرمند بزرگی شد. استاد خدمات شایانی در عرصه هنر انجام داد، از آن جمله در سال ۱۳۰۲ هـ. ش. مکتب «صنایع کابل» را تأسیس کرد، که از آن وقت تا حال چندین دوره هنرمندان از آن فارغ‌التحصیل شده‌اند و در امور هنر مشغول هستند. پروفیسور غلام محمد میمنه‌گی به علاوه استادی در نقاشی و رسامی، در موسیقی، معماری، مهندسی، شعر و ادبیات نیز استعدادی خاص داشت. از استاد آثار زیادی به جای مانده است که در داخل و خارج کشور نگهداری می‌شوند. چند نمونه از آثار نقاشی استاد در

گالری ملی افغانستان وجود دارد. استاد در برج قوس ۱۳۱۴ هـ. ش. چشم از جهان فرو بست و در کابل به خاک سپرده شد.

استاد برشنا

مرحوم «عبدالغفور برشنا» از شخصیت‌های بارز و از هنرمندان شایسته افغانستان، در سال «۱۳۶۸» هـ. ش. در کابل پا به عرصه وجود گذاشت. وی تحصیلاتش

را در داخل کشور در لیسه عالی «حبیبیه» و تحصیلات عالی هنری خویش را در آکادمی هنرهای زیبای آلمان غربی به پایان رسانید. بعد از شش سال تحصیل به وطن بازگشت و به فعالیت‌های هنری و فرهنگی پرداخت، او علاوه بر این که نقاش ورزیده و چیره‌دست بود؛ در رشته‌های موسیقی، تمثیل، نوشتن درامه‌ها و پارچه‌های تمثیلی مهارت کامل داشت. استاد برشنا تا حد امکان هنر معاصر افغانستان را مردمی ساخت و به صحنه‌های تاریخی افغانستان، به کار روایی مردمان افغانستان باستان مراجعه کرد و حیات پایین‌ترین طبقه اجتماع را وارد هنر معاصر نمود.

استاد «برشنا» تا حد توان خود سعی کرد تا سچ‌ترین رنگ‌های افغانی را در سچ‌ترین موضوعات افغانی به کار برد و اثری فاقد از هر گونه تأثیرات هنر اروپایی به وجود بیاورد.

آثار او چه در تصاویر آثار باستانی، چه در مناظر طبیعی، چه در موضوعات فولکلوریک و چه در ترسیم چهره و (پورتريت‌ها) همه منعکس کننده زنده‌گانی و هویت مردم خود بود.

استاد در سال ۱۳۵۲ هـ. ش. در سن ۶۶ ساله‌گی وفات کرد و در کابل به خاک سپرده شد.

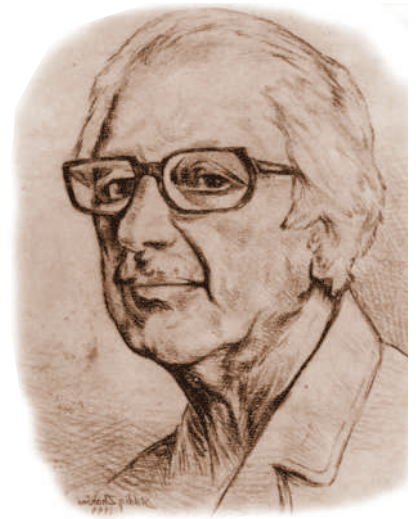
استاد غوث‌الدین

استاد «غوث‌الدین غوثی» فرزند غلام محی‌الدین در سال ۱۲۸۹ هـ. ش. در کابل چشم به جهان گشود. وی درس ابتدایی خود را در غزنی فراگرفت. غوث‌الدین نوجوان، در سال ۱۳۰۵ هـ. ش. هنگام تاسیس مکتب صنایع نفیسه کابل همراه گروه چهل نفری به فراگرفتن هنر نقاشی مشغول شد. بعد از ختم تحصیل در همان مکتب به حیث معلم مستقر شد و بعداً به وزارت مخابرات به حیث مدیر موزیم پست ایفای وظیفه کرد. در تعداد زیادی تکت‌های پستی سال‌های گذشته، اثر کلک همین نقاش است.

سپس در قندهار با تحمل زحمات چندین ساله، وقایع مهم تاریخی را نقش بست که شامل بیست اثر از زعما و مردم می‌باشد که به سبک ریالیزم و رومانیزم کار شده است.

استاد غوث‌الدین در سال ۱۳۶۱ هـ. ش. رییس اتحادیه هنرمندان افغانستان شد. آثار وی در نمایشگاه آسیایی-افریقای در مصر جایزه اول را به‌دست آورد و همچنین وی از کشورهای هندوستان و بلغاریا نیز جوایزی دریافت نمود. تعداد آثارش از آغاز تا انجام، حدود ۲۰۰۰ تا ۲۵۰۰ اثر است.

وی نشان هنر و نشان رشتین را از وزارت معارف افغانستان دریافت کرد. استاد به عمر ۸۵ سالگی در امریکا وفات کرد و در همان جا به خاک سپرده شد.

تمرین

در ولایات خودتان کدام هنرمندان را می‌شناسید؟ از مهم‌ترین آثارشان نام بگیرید.

آشنایی با موزیم ملی افغانستان

موزیم، مکانی است که آثار تاریخی، فرهنگی و هنری کشور در آن نگهداری می‌شود. حفظ نمونه‌های هنری و تاریخی از نظر فرهنگی اهمیت زیادی دارد. دولت با ایجاد موزیم‌های مختلف به حفظ و نگهداری آثار می‌پردازد. موزیم ملی افغانستان در سال ۱۲۹۷ هـ. ش. تحت نام عجایب‌خانه، اساس گذاشته شد و در ابتدا شامل نسخه‌های خطی و تفاسیر قرآن عظیم‌الشان، دست‌دوزی‌های نایاب، وسایل حربی، بیرق و... بود. این آثار در حوادث سال‌های ۱۳۰۷ و ۱۳۰۸ هـ. ش. تحت حملات مدهش واقع شد و در سال ۱۳۰۸ هـ. ش. باقی مانده آن به ساختمان دیگری منتقل شد و به نام موزیم کابل زمینه فعالیت مناسب یافت. در سال ۱۳۳۹ هـ. ش. با همکاری هیأتی از یونسکو تشکیلات موزیم ملی کابل با در نظر داشت معیارهای علمی اصلاح شد. موزیم کابل از سال ۱۳۵۲ هـ. ش. موزیم ملی افغانستان نام گرفت. در سال ۱۳۵۳ هـ. ش. الماری‌ها و ویتترین‌های موزیم به شکل عالی دیزاین شد؛ تا آثار به نمایش گذاشته شود و شعبات جدید بازسازی و مرمت‌کاری فعال گردید و آثار باستانی فهرست‌بندی شد. بعد از آغاز جنگ‌های داخلی که متأسفانه سال‌ها طول کشید. موزیم ملی افغانستان زمینه مناسب انکشاف را نیافت.

در موزیم ملی افغانستان آثار متعددی از ساحات مختلف کشور که مربوط به عصرهای گوناگون؛ مانند عصر سنگ، عصر برنز و عصر آهن می‌باشد نگهداری می‌شود. علاوه بر آن آثار متعددی از مدنیت‌های اولیه افغانستان؛ مانند مدنیت کریکو- باختری، کریکو- بودیک و مدنیت گندهارا در این موزیم نگهداری می‌شود.

فهرست منابع / صنف هفتم

- ۱- راهنمای تدریس نقاشی برای کودکان و نوجوانان، غلام محی الدین شبنم غزنوی، ۱۳۸۰
- ۲- راهنمای درسی هنر، برای معلمان دوره‌های اول، دوم و سوم ابتدایی، کد ۵۳/۴، ۱۳۸۵
- ۳- راهنمای مواد و اسلوب‌های طراحی و نقاشی، رویین پاکباز
- ۴- مبانی هنرهای تجسمی، فنی و حرفه‌یی، کد ۳۵۸/۲۱، ۱۳۸۶
- ۵- اصول و مبانی هنرهای تجسمی، دکتر محمدحسین حلیمی
- ۶- طرح و شکل (کلاس مقدماتی من در باهاوس)، یوهانس ایتن
- ۷- طراحی ۱ فنی و حرفه‌یی، کد ۳۵۹/۹۲، ۱۳۸۶
- ۸- کتاب رنگ، ایتن
- ۹- کارگاه چاپ دستی ۱ فنی و حرفه‌یی، کد ۳۵۸/۲۰، ۱۳۸۴
- ۱۰- دایرةالمعارف هنر، رویین پاکباز
- ۱۱- تاریخ هنر، ارنست گامبریچ، نشر نی تهران، تهران، ۱۳۸۰
- ۱۲- تاریخ هنر جهان، فنی و حرفه‌یی، کد ۳۵۸/۴۰ و ۴۷۰/۷، ۱۳۸۶
- ۱۳- سیر هنر در تاریخ ۱، پیش دانشگاهی، کد ۵۹۴/۳، ۱۳۸۳
- ۱۴- افغانستان (مجموعه مقالات)، مترجمان هوشنگ اعلم و مرتضی اسعدی
- ۱۵- فشرده تاریخ افغانستان، فاروق انصاری، مرکز مطالعات، کابل، ۱۳۸۳
- ۱۶- تاریخ مختصر افغانستان، عبدالحی حبیبی
- ۱۷- تاریخ خط و نوشته‌های کهن افغانستان، عبدالحی حبیبی
- ۱۸- موزیم شناسی و سیر موزیم‌ها در افغانستان، دپارتمنت اتنوگرافی و باستان شناسی، پوهنځی علوم اجتماعی، پوهنتون کابل، پوهندوی محمد رسول باوری، کابل، ۱۳۷۵